

5.

Bognár Zoltán

Romániai magyar autonómiakoncepciók. Az 1989 és 2006 között kidolgozott törvénytervezetek

A trianoni határmódosításokat követően kisebbségbe került erdélyi magyar etnikum¹ elitje meghatározóan az autonóm státus megítélése révén látta és látja megvalósíthatónak a közösség egyidejű politikai integrációját és hosszú távú fennmaradását.

Jóllehet a romániai kommunista rezsim hangsúlyosan nacionalista irányba való eltolódását – különösképpen a Magyar Autonóm Tartomány 1960-as megszüntetését – követően a rendszerváltásig nyilvánosan nem esett szó a kisebbségi autonómiáról, a wilsoni pontok, az erdélyi románság *Gyulafehérvári Határozatokba* foglalt vállalása, a trianoni békeszerződés kisebbségi klauzulája, illetve a két világháború közötti és a MAT létrejöttét eredményező autonómiakoncepciók folyamatosan az érdeklődés középpontjában maradtak.

¹ A 2002-es népszámlálás adatai szerint országos viszonylatban Románia összlakosságának (21 680 974 fő) 6,6%-a magyar nemzetiségű (1 431 807 fő). A mai értelemben vett Erdélyben ez az arány 19,6%-os. A magyarság csak két megyében alkot abszolút többséget, Hargita megyében arányuk 84,6%, Kovászna megyében 73,8%. A történelmi Székelyföldön a magyarság többen, területileg koncentráltan él. A romániai magyarság 97%-a Erdélyben él, az ország fővárosában, Bukarestben mindössze 10 000 fő. Lásd *Romániai népszámlási adatok 2002*. [<http://nepszamlalas.adatbank.transindex.ro/?szo=n%E9psz%E1ml%E1s>]. Erdélyben csaknem minden megyében léteznek magyar többségű kistérségek, azonban ezek többnyire etnikai szigeteket képeznek. Székelyföldön kívül a magyarság nagyobb része települési szinten nem alkot többséget. Azonban a romániai magyarságnak közel fele a Székelyföld történelmi határain kívül él.

A rendszererváltást követően napvilágot látott, a magyarság helyzetének rendezését célzó elképzelések vonatkozásában – a külföldi működő megoldások mellett – ezek a dokumentumok is irányadónak bizonyultak.

Romániában az 1989 és 2006 közti időszakban összesen 15 olyan törvénytervezet készült – szerzőik kivétel nélkül magyar nemzetiségűek –, amely az etnikai vonatkozású autonómiamegoldások intézményesítéséről általánosan vagy konkrétan rendelkezik. Ezek a következők:

1. *Nemzetiségi törvénytervezet-csomag* (1991, Szócs Géza);
2. *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* (1993, Csapó József);
3. *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről* (1993, RMDSZ-SZKT);
4. *Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről* (1994, Szilágyi N. Sándor);
5. *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* (1994, Csapó József);
6. *Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma* (1994, Csapó József);
7. *A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* (1995, RMDSZ ÜE Politikai Főosztálya, Bodó Barna–Szász Alpár Zoltán–Bakk Miklós);
8. *Törvénytervezet a személyi elvű önkormányzatokról* (1995, Bakk Miklós);
9. *Székelyföld autonómiastatútuma* (1995, Csapó József);
10. *Székelyföld autonómiastatútuma* (2003, Székely Nemzeti Tanács);
11. *Kerettörvény a régiókról* (Autonómia-csomagterv, 2003, szakértői csoport, koordinátora Bakk Miklós);
12. *Törvénytervezet Székelyföld különleges jogállású régió létrehozásáról* (Autonómia-csomagterv, 2003, szakértői csoport, koordinátora Bakk Miklós);
13. *Székelyföld különleges jogállású régió autonómiájának statútuma* (Autonómia-csomagterv, 2003, szakértői csoport, koordinátora Bakk Miklós);

14. *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* (2004, Bakk Miklós);
15. *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* (2005, RMDSZ).

A továbbiakban ezeket a tervezeteket szeretném bemutatni néhány szempont alapján.

Az autonómiatervezetek létrejöttének háttere

A romániai jogrendszerben a román politikai nemzet az egyetlen elismert kategória, melynek minden román állampolgár etnikai és kulturális identitásától függetlenül tagja. A romániai kisebbségek élveznek ugyan bizonyos jogokat, mint például a nyelvhasználat, anyanyelven való tanulás, vagy a képviselőlet joga, de ezek személyi elven alapulnak.

A közjogi elismerés hiányának ellenére a romániai magyarság viszonylag kiterjedt magánjogilag bejegyzett intézményhálózattal rendelkezik. Ez azonban több szempontból sem felel meg a magyarság elvárásainak; törvényhozói és végrehajtói hatalmat igényelnek a fontosnak tartott területeken.

Az autonómiatervezetek kidolgozásának folyamatait nyomon követve két szakasz figyelhető meg. Az első szakasz az Romániai Magyar Demokrata Szövetség programjával és belső vitáival szoros összefüggésben áll, míg a másodikat az RMDSZ politikai ellenfeleinek markáns megjelenése, a regionális politika romániai körvonalazódása, az európai integráció és Magyarország pozíciójának megváltozása határozza meg.²

Kifejezetten a fennebb említett időszakban született autonómiatervezetek kidolgozásának hátterével foglalkozó tanulmány tudomásom szerint mindeddig egyetlen egy született, mégpedig a több tervezet szerzőjeként, társszerzőjeként is említett Bakk Miklós tollából.

Bakk szerint az autonómiatervezetek kidolgozásának első szakasza időben 1990 és 1995 közé helyezhető. Az RMDSZ megalaku-

² Bakk Miklós: Az autonómiatervek két szakasza Erdélyben 1989 után. *Magyar Kisebbség*, 2004, 1-2 sz. 39. o. Digitális változat.

lásakor az erdélyi magyar kisebbség státusát illető koncepciók vonatkozásában négy meghatározó viszonyítási pont játszott szerepet, mégpedig a már említett két világháború közötti autonómia-koncepciók, az 1945-ös nemzetiségi statútum, az európai integráció révén felértékelődő emberi jogi és kisebbségi jogi dokumentumok és a működő példaértékű európai autonómiamegoldások.³

Az első RMDSZ-kongresszusra 1990 tavaszán, Nagyváradon került sor, az ott elfogadott programban kezdett körvonalazódni egy kisebbségi parlament terve. Az azt követő 1991 tavaszi marosvásárhelyi kongresszuson már megfogalmazódik egy autonóm közművelődési intézményhálózat kialakításának igénye, illetve az az elgondolás is, hogy a magyar közösség jövője szempontjából meghatározó a személyi és kulturális autonómia garantálása. Ekkor mutatta be, igaz, nem hivatalosan, Szócs Géza az első romániai magyar autonómiatervezetnek nevezhető *Törvénytervezet a nemzeti, etnikai, nyelvi közösségekről és az ezekhez tartozó személyekről* című törvénytervezet-csomagját.⁴

Románia új alkotmányának 1991. decemberi elfogadását követően a következő tervezetek kidolgozói számára már adva volt az a csöppet sem kedvező jogrendszer, amelybe autonómia-koncepcióikat valamilyen módon bele kellett helyezniük. Az 1992. őszi *Kolozsvári Nyilatkozatban* már a belső önrendelkezés elgondolására épülő stratégia a meghatározó, szemben a kisebbségjogi és helyi önkormányzatokra alapozó stratégiákkal. Csapó József már ennek alapján dolgozta ki a *Memorandumtervezet a Romániai Magyar Nemzeti Közösség belső önrendelkezéséről* című elaborátumot 1993-ban.⁵

Az 1993-as RMDSZ-kongresszuson a szövetség a *Kolozsvári Nyilatkozatban* felvállalt elgondolások mellett foglalt állást. Ezt követően került kidolgozásra a *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről* címet viselő tervezet, melyet az év végén a parlament elé is terjesztettek. A Varga Attila által vezetett munkabizottság tervezetére válaszul Szilágyi N. Sándor is készített egy, a romániai társadalmi és politikai légkör közepette megfelelőbbnek gondolt törvénytervezetet, amely a *Törvény a nemzeti identitással*

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről címet kapta.

Az 1994-ig elkészült tervezetek szerzői inkább az autonómia létrehozásához elengedhetetlen törvényes keret kidolgozásán munkálkodtak, és nem törekedtek arra, hogy olyan, a szó szoros értelmében vett autonómiastatútumokat írjanak, amelyek alapján ténylegesen működhetnének is a kisebbségi önkormányzatok.

Az erre irányuló nyomás az RMDSZ belső ellenzéke részéről érkezett, melynek következtében az SZKT 1994. októberi ülésén létrehozott egy, a statútumok kidolgozására felkért bizottságot. Mivel akkor még Csapón kívül senki nem készített szorosán vett statútumot, az ő munkáit tekintették kiindulási alapnak.⁶ Ezek a *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma*, *Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma*, *Sajátos státusú helyi önkormányzatok regionális társulásának autonómiastatútuma* címet viselték.

A bizottság 1994 és 1995 közötti ülésein három hozzáállás volt megfigyelhető, voltak, akik nem tulajdonítottak jelentőséget a statútumok elkészítésének, voltak, akik politikai kérdésként kezelték, szakmai vonatkozásaira nem helyeztek különösebb hangsúlyt, és voltak, akik fontosnak gondolták a statútumok megfelelő beleegyezését az adott romániai jogrendszerbe.⁷

Hamarosan a Csapó József, Katona Ádám és Papp Előd által képviselt politikai vonal és a Varga Attila, Bakk Miklós és Bodó Barna nevével fémjelezhető, szakmainak nevezhető vonal között vita alakult ki az alapelvekkel kapcsolatban. Míg az előbbi csoport az autonóm státus elnyerését magától értetődőnek és szinte önmagáért valónak tekintette, az utóbbi pragmatikusabban kezelte a problémát, és az autonómiát olyan megoldásnak tekintette, amely a magyar kisebbség céljainak eléréséhez a legmegfelelőbb, ugyanakkor úgy gondolták, hogy a történelmi jogok ismételtetése helyett az egyeztetés lenne a járható út.⁸

A bizottság végül a Csapó-féle statútumok átdolgozott verzióival zárta munkáját, melyet követően az RMDSZ Politikai Főosztályának tagjai eltérő véleményüket alternatív tervezetek kidolgozása ré-

⁶ *Uo.*

⁷ *Uo.*

⁸ *Uo.*

vén nyilvánították ki. Így jött létre a Bakk Miklós, Bodó Barna és Szász A. Zoltán által készített *A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* címet viselő tervezet, a Bakk Miklós által kidolgozott *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról* című tervezet, illetve Szilágyi N. Sándor tervezetének egy újabb változata, amely a *Törvény az etnikai és a nyelvi identitással kapcsolatos jogokról, valamint az etnikai és nyelvi közösségek méltányos és harmonikus rendezéséről* címet viselte. Az SZKT 1995 tavaszi ülésén azonban döntés helyett elodázta a statútumok kérdését, egyiket sem fogadta el.

Bakk Miklós szerint ekkor már kezdett nyilvánvalóvá válni, hogy az RMDSZ számára már nem jelent központi kérdést az autonómia. Ekkor készült még egy tervezet, Csapó József *Székelyföld Autonómia-Statútuma*, azonban az RMDSZ-en belül a téma egyre jobban halványult, mígnem teljességgel háttérbe szorult.⁹

A 2003-as évben azonban a romániai regionalizáció és az RMDSZ belső feszültségeit követő kiválás és az EMNT létrejöttének hatására került kidolgozásra a Székely Nemzeti Tanács Csapó József tervezetére épülő, azon mindössze pár szakaszt módosító *Székelyföld autonómiastatútuma*, illetve a Toró T. Tibor és Szilágyi Zsolt által bemutatott autonómia-csomagterv, amelyet a Bakk Miklós vezette szakértői testület (Bodó Barna, Fórika Éva, Kovács Péter, Borbély Imre, Székely István, Lőrincz Csaba, Komlóssy József) dolgozott ki, és a *Kerettörvény a régiókról, Törvénytervezet Székelyföld különleges jogállású régió létrehozásáról*, illetve *Székelyföld különleges jogállású régió autonómiájának statútuma* című tervezeteket tartalmazta.

Ezt követően az Erdélyi Magyar Kezdeményezés (EMK) égisze alatt még egy tervezet készült, a *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról*, melynek szerzője Bakk Miklós.¹⁰ Az RMDSZ legutóbbi kisebbségtervezete 2005-ben készült el, és a *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* címet viseli, utolsó előtti ötödik fejezete értelmében a kisebbségek kulturális autonómiát élveznének Romániában.

⁹ *Uo.*

¹⁰ Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés RMDSZ-platform Memoranduma. *Erdélyi Napló*, XIV. évf. 34. szám, 2004. augusztus 24. [http://www.hhrf.org/erdelyinaplo/cikk_nyomtatás.php?id_cikk=1373], 2006.06.17.¹⁴ Ld. Bakk Miklós: *i. m.*

Az autonómiakonceptiók formai jellemzői

A romániai magyar tervezetek területi¹¹ és személyi elvű¹², illetve politikai és kulturális autonómiákat írnak le. Fontos leszögezni, hogy egyes tervezetek több megoldást is intézményesítenének.¹³

A földrajzi adottságok, történelmi háttér és kulturális, jogi, társadalmi, politikai kontextus miatt egyetlen területi elvet érvényesítő tervezet sem körvonalaz tagállami státust. A tervezetek szerzői kizárólag a szűk értelemben vett autonómiák, a területi és testületi önkormányzatok kialakítását tekintik célnak.

A területi önkormányzatok mindkét empirikus alkategóriája megtalálható, úgy mint az állam közigazgatási szerkezetébe nem illeszkedő, és az állam közigazgatási szerkezetébe illeszkedő önkormányzat. A Bakk Miklós vezette csoport tagjai az állam közigazgatási szerkezetébe illeszkedő önkormányzatban gondolkodtak (Autonómia-csomagterv, ezen belül a *Kerettörvény a régiókról és Székelyföld különleges jogállású régió autonómiájának statútuma*), ezzel szemben Csapó József (az 1993-as *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről*, az 1994-es *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma*, az 1995-ös *Székelyföld autonómiastatútuma*, a 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma*), és az RMDSZ (*Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről*) az állam közigazgatási szerkezetébe nem illeszkedő megoldásban.

A személyi elvű autonómiát kialakítani kívánó tervezetek koncepciója az autonómia formáját illetően annak centralizáltsága te-

¹¹ **Területi elvű autonómiát javasol** az 1993-as *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről*, a *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről*, az 1994-es *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma*, az 1995-ös *Székelyföld autonómiastatútuma*, a 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* és az *Autonómia-csomagterv*, ezen belül a *Kerettörvény a régiókról és Székelyföld különleges jogállású régió autonómiájának statútuma*.

¹² **Személyi elvű autonómiát javasol** az 1993-as *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről*, *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről*, az 1994-es *Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről*, *Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma*, az 1995-ös *A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma*, a *Törvénytervezet a személyi elvű önkormányzatokról*, a 2004-es *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* és a 2005-ös *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról*.

¹³ Erre vonatkozóan a függelékben közölt táblázat alapján nyerhetünk pontos képet.

kintetében különbözik a leginkább. A legcentralizáltabb megoldást a 2005-ös *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* – leginkább az észtországi *Törvény a nemzeti kisebbségek kulturális autonómiájáról* című törvényre hasonlít – javasolja, a legdecentralizáltabbat pedig a 2004-es *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról*.

A korai Csapó-tervezetek esetében a regionális autonómia a helyi autonómiák társulása révén jönne létre (akárcsak Gagauzia esetében).

A Bakk Miklós vezette csoport *Autonómia-csomagterve* a spanyolországi és az olaszországi megoldásokra hasonlít a leginkább, amennyiben regionalizálná Romániát. A speciális státusú régió azonban inkább a spanyolországi megoldásra hasonlít. Székelyföld különleges jogállású régió esetében (akárcsak Baszkföld esetében), alsóbb szinten a történelmi közigazgatási egységek szerveződnének (székek). Azonban az etnikai elv érvényesülése miatt az olaszországi megoldással is szoros rokonságban áll. Amíg a spanyolországi régiók esetében kizárólag a területi elv érvényesül, az olaszországi megoldás esetében a régión belül érvényesül az etnikumok közti hatalommegosztás elve is. Így Bakk Miklós tervezete a két említett külföldi megoldás sajátos ötvözetének tekinthető, de semmiképpen sem biztosítana tartalmát tekintve a finnországi Åland tartományéhoz hasonló autonómiát, ugyanakkor messze felülmúlja Korzikáét.

A működő megoldások alaptörvényeivel összevetve, a romániai tervezetekről kiderül, hogy rendelkezéseik egyetlen esetben sem annyira részletekbe menőek. Egyet kell értenem azzal az értelmezéssel, hogy a tervezetek elsődleges céljaik alapján két részre oszthatóak, politikai állásfoglalás jellegűekre és alkalmazható, szakmailag megfelelően előkészítettekre.¹⁴

A tervezetek létrejöttük időpontja szerint rendezve egy jól ki-rajzolódó fejlődési ívet mutatnak. Kezdetben a kisebbségi törvény kidolgozására esett a hangsúly, majd fokozatosan áttevődött egy lehetséges autonómia-megoldás nagyvonalakban történő leírására, azt követően pedig a szerzők a tényleges alkalmazhatóság igényével léptek fel.

¹⁴ Ld. Bakk Miklós: *i. m.*

A hatalom struktúrájának leírására a kormányzati rendszer szinonimájaként használatos *rezsim* terminus analógiájára – a terminológiai elhatárolás érdekében – az *önkormányzati rezsim* terminust vezetem be.

Az *önkormányzati rezsim* fogalma az önkormányzat hatalomgyakorlásának formájaként határozható meg. Ezen belül a *törvényhozó testületi rendszert*, a *regionális elnöki rendszert* és a *részleges törvényhozó testületi rendszert* különböztetem meg. Ezek természetesen a parlamentáris-, elnöki- és félelnöki rendszer analógiái.

Ilyen értelemben *törvényhozó testületi rendszer*ről beszélhetünk, amikor a regionális elnök intézménye teljességgel hiányzik, a végrehajtó hatalmat a törvényhozó testület által választott végrehajtó testület és annak vezetője gyakorolja (pl. Grönland, Feröer, Aland, Trento-Alto Adige, Korzika, Katalónia és Baszkföld).

Regionális elnöki önkormányzati rendszernek tekinthető Gagauzia, ahol a végrehajtó hatalmat a kormányzó gyakorolja, közvetlenül a régió lakossága választja, és az összes közigazgatási funkciót ellátó szerv az alá van rendelve.

A romániai tervezetek közül a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről*, a *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről*, a két *Székelyföld autonómiastatútuma* és az *Autonómia-csomagterv* rendelkezik konkrétan a regionális szervekről.

A félelnöki rendszer analógiájára használható *részleges törvényhozó testületi rendszerre* egyedüli példaként a Csapó-féle *Székelyföld autonómiastatútumában* lefektetett elképzelést említhetem. Ahhoz, hogy ide sorolható legyen egy megoldás vagy egy autonómiakonceptió, azt tekintettem kritériumnak, hogy az elnököt ne a törvényhozó testület, hanem a lakosság közvetlenül válassza, ugyanakkor, a végrehajtó testület tagjainak személyéről az elnök egyedül ne dönthessen, viszont ő jelölhesse ki. Ezek a kritériumok csak az említett tervezet esetében teljesültek. A másik két tervezet, a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* és az *Autonómia-csomagterv* esetében a régió elnökét saját tagjai közül a törvényhozó testület választaná, és nem a lakosság, ugyanakkor vissza is hívhatja. Ebből kifolyólag ez a két koncepciót *törvényhozó testületi rendszerként* értelmezhető.

Az *önkormányzati rezsím* következő osztályozási szempontjának a hatalom etnikai alapú megosztását tekintem. Itt az lenne a kérdés, hogy léteznek-e fenntartott helyek, amelyeket csak egy meghatározott etnikum képviselője tölthet be.

Amennyiben nincs ilyen előírás, a megoldást, amennyiben az országos szinten kisebbségben élő etnikum demográfiai aránya 50% alatt van, *többségi rezsímnek* nevezem (Baskföld), ellenkező esetben *nemzeti kisebbségi rezsímnek* nevezem (Grönland, Feröerszigetek, Aland-szigetek, Korzika). Amennyiben a hivatalok betöltésekor bármiféle etnikai kritérium érvényesül, és az nem kizáró, hanem befogadó jellegű, a megoldásokat vagy tervezeteket *többs-nemzetiségű rezsímnek* nevezem. Többsnemzetiségű rezsímnek tekintek minden olyan megoldást vagy koncepciót, ahol a paritásos elv érvényesül, vagy előre meghatározott számú fenntartott hely létezik akár a törvényhozó, akár a végrehajtó testületben (Gagauzia, Trentino-Alto Adige régió, azon belül Bolzano tartomány).

A romániai elképzelések közül nemzeti *kisebbségi rezsímet* léptetne érvénybe a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* és a *Székelyföld autonómiastátútuma*. *Többsnemzetiségű rezsímet* ír le azonban az *Autonómia-csomagterv*.

Amennyiben az etnikai elem nem játszik szerepet az egyes szervek tagjainak hatalomra jutásakor, vagy pedig nem biztosít autonómiát a más etnikumú közösségek számára, de egy nemzeti kisebbség regionális többséget alkot, véleményem szerint a nemzetállami elv érvényesül. Ezt fejezi ki a nemzeti *kisebbségi önkormányzati rezsím* fogalma.

Az önkormányzat szervezeti felépítése és az egyes testületek tagjainak hatalomra jutása tekintetében a személyi elvű autonómia-koncepciók közül a legelső, a *Törvénytervezet a nemzeti, etnikai, nyelvi közösségekről és az ezekhez tartozó személyekről* nem eszt szót a kisebbségi önkormányzatok szerveiről. Mindössze annyit mond, hogy a közösségeknek jogukban áll közjogi személyiséggel rendelkező szervezeteket alakítani a társadalmi, kulturális, nevelési és oktatási, gazdasági és szociális tevékenységek ellátására.

A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* már az Önkormányzati Tanácsot, mint az auto-

nómia döntéshozó szervét említi. A végrehajtó hatalom birtokosaként az RMDSZ-t nevezi meg.

A Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma a nemzeti közösség döntéshozó szerveként a Képviselők Tanácsát nevezi meg, a végrehajtó testületről csak annyit mond, hogy a tanács hozza létre.

A Törvény a személyi elvű önkormányzatokról már a nemzeti kisebbség tanácsáról és a tanács végrehajtó bizottságáról szól. Létrehozná a személyi elvű önkormányzat elnökének intézményét. Az önkormányzat legfelsőbb szerveit a nemzeti kisebbség tanácsa és a tanács végrehajtó bizottsága jelenti. A tanács létszáma a kisebbségi kataszterben megjelenő személyek számának függvényében 7 és 91 között változhat. A bizottság 3 vagy 5 tagját, elnök, alelnökök és titkár, a tanács választja.

A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma értelmében a döntéshozó szerv a Képviselők Tanácsa, végrehajtó szerve az Igazgató Bizottság. A Bizottságot a bizottság elnöke, alelnöke és főbiztosai, ez utóbbiak a miniszterek szerepét töltik be, alattuk ügyosztályok működnek. Az elektronikus sajtó felügyeletére létrehozná a Nemzeti Közösség Médiatanácsa intézményét.

A Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról esetében a helyi önkormányzat szervei a helyi önkormányzat tanácsa, a helyi önkormányzat végrehajtó bizottsága és a helyi önkormányzat elnöke. A tanács létszáma a közösség lélekszámának függvényében 7 és 17 fő között mozog. Őket közvetlenül, titkos szavazással négy évre választják arányos és nyitott listás rendszerben. Jelölteket állíthatnak a pártok és civil szervezetek, a független jelöltek legkevesebb tíz választási jegyzékben szereplő egyén támogatásával indulhatnak. A független jelöltek legalább 10, az illető nemzeti közösség helyi jegyzékébe felvett választó támogatásával jelöltethetők.

A 3-5 tagú bizottságot a tanácsa választja, „*a pontos összetételről a tanács határozata vagy a nemzeti közösség országos önkormányzata által elfogadott statútum rendelkezik*”.

Az elnököt abszolút többséggel ugyancsak a tanács választja meg saját tagjai közül.

A nemzeti közösség országos önkormányzatának szervei az országos önkormányzat tanácsa, az országos önkormányzat végrehajtó bizottsága és az országos önkormányzat elnöke. A tanács létszáma ugyancsak a lélekszám függvényében 7 és 159 fő között mozoghat, megválasztására arányos és nyitott listás rendszerben kerül sor. Jelölteket állíthatnak a pártok és civil szervezetek, a független jelöltek legkevesebb száz választási jegyzékben szereplő egyén támogatásával indulhatnak. A független jelöltek legalább 10, az illető nemzeti közösség helyi jegyzékébe felvett választó támogatásával jelöltethetők.

A bizottság létszáma 3 és 11 között változhat. Az országos elnököt a tanács abszolút többséggel választja saját soraiból.

A *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* a nemzeti közösségek legfőbb szerveként a jogi személyiséggel rendelkező a Kulturális Autonómia Nemzeti Tanácsot nevezi meg. Azokban a megyékben, ahol egy adott kisebbség demográfiai aránya jelentős, létrehozhatóak az autonómia megyei Bizottságai. Amennyiben ez nem történik meg, szerepüket *a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek reprezentatív szervezetek* tölthetik be.

A Tanácsot titkosan, közvetlenül, egyenlően és szabadon választják, ezt „és ezek eredményét az Állandó Választási hatóság felügyeli és hagyja jóvá”. A kisebbség lélekszámának függvényében tagjainak száma 7 és 91 között lehet. A tervezet értelmében kötelező módon létre kéne hozni három szakbizottságot, ezek a tanügyi és oktatási stratégiák Bizottsága, kulturális és vagyon Bizottság, tömegtájékoztatási eszközök Bizottsága. Ezekon kívül mások is létrehozhatóak.

A Tanácsnak egy elnöke és két alelnöke, illetve két jegyzője lenne, „*a Tanács mellett egy Állandó Titkárság, a Bizottságok mellett pedig Állandó Irodák működnek*”. Azokon a helyeken, ahol egy adott kisebbség részaránya eléri az 1%-ot, de nem sikerül képviselőt juttatnia a tanácsba, a kulturális autonómia bizottság javaslattelevi joggal rendelkezne.

Szlovéniában a magyar és olasz nemzeti kisebbségek a hagyományosan szülőföldjüknek tekinthető térségben municípiumi önkormányzati közösségeket, és egy azokat átfogó testületet hozhatnak létre.

Területi elvű autonómiát biztosítana a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* azokon a településeken és térségekben, ahol egy nemzeti kisebbség többséget alkot. Az autonóm státust elsődlegesen a települések élveznék, és társulás révén hozhatnának létre nagyobb autonóm térséget. Ez a Magyar Nemzeti Közösségi Régió néven szerepelne, a törvényhozó hatalom a Tanácsosok Gyűlését, a végrehajtó hatalom pedig a Területi Tanácsot és a Magyar Nemzeti Közösségi Régió Elnökét illetné.

A *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről* sajátos státusú helyi önkormányzatokról és regionális autonómiáról beszél. Itt szintén a települések társulása révén hozható létre egy tágabb autonóm régió. Az önkormányzat szerveire vonatkozóan azonban csak annyit mond, hogy azokat a kisebbség önállóan alakíthatja ki.

A *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* értelmében az autonóm státusra jogosult magyar többségű települések tanácsa és polgármestere gyakorolná az ezzel járó kompetenciákat, és megilletné őket a társulás joga.

Az 1995-ös *Székelyföld autonómiastatútuma* a létrehozott régiót 9 alsóbb szintű közigazgatási egységre, székre osztaná. Székelyföld régió törvényhozó hatalmát a 77 tagú Önkormányzati Tanács, végrehajtó hatalmát az Önkormányzati Bizottság és Székelyföld Elnöke birtokolná. Alsóbb szinten pedig a Széki Tanács, a Széki Bizottság és a Széki elnök.

A 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* az előbbi tervvel megegyező intézményeket hozná létre.

A 2003-as *Autonómia-csomagterv* Románia regionalizációját az asszimetrikus regionalizmus alapján képzelel el, rendes és speciális jogállású régiók révén valósítaná meg. Minden régió törvényhozói hatalmát a regionális közgyűlés gyakorolná, végrehajtó hatalmát pedig a regionális bizottság és a régió elnöke. A tervzet a régiók közti egyeztetés szerveként felállítaná a Szolidaritási Tanácsot.

Székelyföld speciális státusú régióként jöhetne létre, alsóbb szinten megyék helyett 5 székből és egy különleges körzetből állna. Az önkormányzat intézményeit Székelyföld Önkormányzati Tanácsa, Székelyföld Önkormányzati Bizottsága és Székelyföld elnö-

ke jelentené. A tervezet sajátossága, hogy a 20%-os paritásos elv alkalmazása révén fenntartott helyeket garantál Székelyföld román közösségének. Alsóbb szinten ugyancsak a Széki Tanácsot, Széki Bizottságot és a Széki Elnököt ruházza fel a közhatalommal.

Véleményem szerint az általam bemutatott tervezetek közül inkább a regionalizmus, mint a kisebbségi nacionalizmus holdudvarából kiinduló, Románia jogrendszerének alapjaira is figyelemmel lévő változatok számíthatnak arra, hogy a későbbiekben meghatározóvá váljanak.

Az autonómia tartalma

Személyi elvű koncepciók

Az autonómia lényegét azok a hatáskörök adják, amelyeket egy lakhelye vagy etnikai hovatartozása alapján körülhatárolt embercsoport testületei birtokolnak. Ezek adják az autonómia tartalmát, ezek alapján rangsorolhatóak a különböző megoldások az önállóság fokának megállapítása érdekében.

A személyi elvű autonómiakoncepciók közül ebben a tekintetben a *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* című tekinthető a legrészletesebbnek. Azt követi a *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról és a romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma*.

A hatáskörök e megoldások esetében az identitást érintő területekre korlátozódnak. Az ebből a szempontból legfontosabb területek a saját szocietális kultúra megteremtését és fenntartását lehetővé tevő jogkörök: anyanyelvhasználat szabályozása, az oktatás, a kultúra szférája, saját kultúrpolitika kialakításának lehetősége, a média, az összetartozás és a jelenlét szimbólumai.

A romániai tervezetek többsége az anyanyelvhasználat szabályairól explicit módon rendelkezik, többségükre nem jellemző, hogy rendelkezési hatásköröket biztosítana ezen a téren. Ezt csak a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* és a *Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma* biztosítja.

Az oktatás szabályozása a saját szocietális kultúra megteremtésének és fenntartásának legfőbb eszköze. A nemzeti kisebbségek közösségként való fennmaradása szempontjából meghatározó, hogy tagjai szocializációja a nemzeti kisebbségi kultúra jegyében menjen végbe. Az oktatási intézményeken keresztül lehetséges az összetartozás érzését megalapozó tudáskészlet egységes formában való közvetítése.

Éppen ezért a tervezetek és működő megoldások ezt a területet kiemelt fontosságúnak tekintik. Mindegyik, az autonómiát konkrétabban tárgyaló tervezet tartalmaz erre vonatkozó előírásokat. A *Törvénytervezet a nemzeti, etnikai, nyelvi közösségekről és az ezekhez tartozó személyekről* és a *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről* nem tartalmazza a kompetenciák leírását. Viszont a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről*, *A romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma (Csapó)*, a *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról*, *A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma (RMDSZ)*, a *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* és a *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* tartalmaz erre vonatkozó rendelkezéseket.

A legfontosabb hatáskör, az oktatási intézmények tanrendjének kidolgozása az identitást érintő területeken explicit módon csak a *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról* című tervezetben jelenik meg. A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* elismeri a romániai magyarság testületeinek törvényhozói hatalmát az oktatás területén. A *romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* a feljogosítja az önkormányzatot, hogy döntsön országos oktatási intézmények létesítéséről és azok fenntartásáról.

A *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* értelmében a helyi önkormányzatok hatáskörébe tartozik az anyanyelvű közoktatás fejlesztési és beiskolázási terve, az iskolák és tagozatok igazgatóinak, aligazgatóinak kinevezése. Az országos önkormányzat hatáskörébe pedig az általa alapított, országos jelentőségű oktatási intézmények fenntartása és működtetése, a nemzeti közösség nyelvén folyó oktatás szakfelügyelete, oktatási és továbbképzési jellegű közszolgáltatások létesítése, szór-

ványközpontok, iskolák létesítése ott, ahol a helyi önkormányzatnak vagy a helyi tanácsnak valamint a regionális hatóságnak nincs erre lehetősége, pályázatokat írhat ki azok támogatására.

A *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* értelmében a Kulturális Autonómia Nemzeti Tanácsa hatáskörébe tartozna a nemzeti közösségek anyanyelvű oktatására vonatkozó stratégiák és prioritások kidolgozása, az anyanyelvű oktatás adminisztrálása és ellenőrzése, az anyanyelvű állami oktatási intézmények vezetőségének kinevezése, ösztöndíjak alapítása.

A legfontosabb hatáskörrel, nevezetesen a tanrendjének kidolgozásáról csak a Bakk Miklós-féle 1995-ös *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról* című tervezet rendelkezik kifejezetten, az azonban nem jelenti azt, hogy a többi tervezet erre ne adna lehetőséget.

A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* elismeri a romániai magyarság testületeinek törvényhozói hatalmát a kultúra területén. A *Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma* garantálná a kultúrára, a történelemre, a vallásra kiterjedő döntési jogköröket. A *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról* az önkormányzat feladatai közé sorolja a kisebbség országos művelődési intézményeinek fenntartását és működtetését, művészeti, tudományos intézmények és intézetek, közgyűjtemények, könyvtárak, kiadók alapítását és fenntartását, az intézmények vezetőinek kinevezését. A *Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről* a nemzeti közösségek által kidolgozandó statútumuk kidolgozását írja elő, hatásköröket nem sorol fel.

A *romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* a művészeti és tudományos intézetek, gyűjtemények, kiadók alapítását és működtetését említi. A *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* értelmében a saját művelődési intézmények létesítése és fenntartása, azok vezetőinek kinevezése, a hagyományápoló intézmények, múzeumok, közgyűjtemények tartoznak ide helyi szinten. Az országos önkormányzat hatáskörébe tartozik kulturális közszolgáltatások létesítése, lapok, kiadványok és kiadók támogatása pályázati rendszerben, az általa működtetett intézmények, intézetek vezetőinek kinevezése a művelődési intézmények támogatása.

A *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* értelmében a Kulturális Autonómia Nemzeti Tanácsa hatáskörébe tartozna az anyanyelven működő kulturális intézmények és kutatóintézetek működtetése; a nemzeti kisebbségek kulturális, nyelvi, vallási önazonosságának megőrzésére irányuló tevékenységek, közművelődési intézmények vezetőségének kinevezése, vagy véleményezése, kulturális és tudományos ösztöndíjak, díjak alapítása.

Az oktatás és a kultúra területe mellett az identitás megőrzésének másik fontos tényezője az anyanyelvű írott és elektronikus sajtó.

Erre vonatkozóan a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* elismeri a romániai magyarság testületeinek törvényhozói hatalmát a tömegkommunikáció terén. A *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról* garantálná a közszolgálati adók nemzetiségi műsorainak identitást érintő tevékenységének felügyeletét, közszolgálati rádió- és tévéstúdiók alapításának és fenntartásának jogát. A *romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* a feljogosítja az önkormányzatot, hogy döntsön közszolgálati rádió és televízióadók alapításáról és működtetéséről. A *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* értelmében a helyi önkormányzatok hatáskörébe tartozik a helyi lapok, rádió- és tévéadók létesítése, műsorpolitikájuk kialakítása, az országos önkormányzat hatáskörébe pedig a lapok, kiadványok és kiadók támogatása pályázati rendszerben, rádió- és tévéadók létesítése, műsorpolitikájuk kialakítása, a közszolgálati adók érvényesülésének felügyelete a nemzeti közösségek anyanyelven is sugárzó közszolgálati adók esetében. A *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* értelmében a Kulturális Autonómia Nemzeti Tanácsa hatáskörébe tartozna a saját sajtó fenntartása.

Az önkormányzat összetartozás és a jelenlét szimbólumaira vonatkozóan a *Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma* a nemzeti szimbólumokra kiterjedő döntési jogköröket ismeri el. A *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról* a testületek neve és jelképei, illetve a kisebbség jelképei tekintetében, azok használatának módjára, az országos ünnepekre, emlékhelyek létesítésére és fenntartására, díjak, kitüntetések kiterjedően rendelkezik.

A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma a közösség jelképeiről, használatukról, országos ünnepeiről, történelmi, művészeti értékek védelméről, emlékhelyek létesítéséről és azok fenntartásáról, díjak és kitüntetések alapításáról és átadásáról, szóló hatásköröket utalja az önkormányzathoz.

A *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* értelmében a helyi önkormányzatok hatáskörébe tartozik a helyi kisebbség ünnepei, jelképei, díjak létesítése és odaítélése, külföldi kapcsolatok. Az országos önkormányzat hatáskörébe tartozik pedig az országos ünnepek, jelképek, emlékhelyek létesítése és fenntartása, díjak, saját testületeinek neve és jelképei.

A *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* értelmében az ingó és ingatlan kulturális vagyon megőrzésére és hasznosítására vonatkozó stratégiák kidolgozásában való részvétel tartozik ide.

Minden tervezet és törvény természetesen rendelkezik arról, hogy az önkormányzatok kezelhetik saját vagyonukat.

A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* például elismeri az önkormányzatisággal rendelkező közösség létét érintő összes fenyegetés elleni védekezéshez való jogot.

A *Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma* garantálná a vallásra vonatkozó döntési jogköröket.

A *romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* az Igazgató Bizottságot felhatalmazza arra, hogy statisztikákat állítson össze, szükséghelyzetekben pedig átvegye a tanács hatásköreit.

A *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* értelmében a helyi önkormányzatok dönthetnek a gazdasági vállalkozások létesítéséről, külföldi kapcsolatok létesítéséről, átvehetnek hatásköröket a jövőben létrehozandó régióktól.

Területi elvű koncepciók

A területi elvű autonómiák esetében, amennyiben egy, a régióban vagy településen többséget alkotó nemzeti kisebbség védelmében

jött létre, fontos szempont, hogy az rendelkezik-e a betelepedés szabályozását lehetővé tevő hatáskörökkel.

Az összehasonlítás további szempontjait jelentheti az önkormányzat területi-közigazgatási egységeire és testületeire, adóügyre, környezetvédelemre, egészségügyre, igazságszolgáltatásra, gazdaságpolitikára, foglalkoztatáspolitikára, szociálpolitikára, terület- és településfejlesztésre, közszolgáltatásokra, költségvetésre és vagyionkezelésre vonatkozó kompetenciák.

Akárcsak a személyi elvű megoldások esetében, amennyiben a területi elvű önkormányzat létrehozásának célja a kisebbség védelme, fontosak az identitás védelmét szolgáló kompetenciák.

Az alábbiakban néhány területre fókuszálva hasonlítom össze az egyes tervezeteket és törvényeket.

A *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről* értelmében a sajátos státusú helyi önkormányzat és regionális önkormányzatai meghozhatják a szabad nyelvhasználat biztosítását célzó rendelkezéseket. Az 1995-ös és 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* a regionális tanács hatáskörébe utalja az anyanyelvhasználatról való döntés jogát.

A 2003-as *Autonómia-csomagterv* értelmében Székelyföld régió egyik speciális törvényhozói hatásköre a román és magyar nyelv egyenlő hivatalos használatának biztosítása.

A külföldi példák esetében a nyelvre vonatkozóan a statútum pontos rendelkezéseket tartalmaz, az önkormányzat törvényhozó testületének nem áll módjában erről külön dönteni.

Az oktatásra vonatkozóan a *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* úgy rendelkezik, hogy települési szinten az önkormányzat hatáskörébe tartozik ez a terület általában, és az oktatási intézmények fejlesztése is.

A *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* értelmében az önkormányzatok törvényhozói hatáskörökkel az anyanyelvű oktatás, oktatási intézmények, a végrehajtó szerv hatáskörébe pedig az ifjúság képzése, a magyar nyelvű oktatás összes szintje.

Az 1995-ös és 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* a regionális tanács hatáskörébe utalja az oktatásról való rendelkezést, a bizottság révén végrehajtói hatásköröket élvez a közintézmények felügyelete, az állami iskolák működtetése területén. A megyei

szintnek megfelelő székek törvényhozói kompetenciájába tartozik az iskoláztatás, iskolaépítés, szakképzés, szakoktatás, a széki bizottság végrehajtói hatáskörébe pedig azok felügyelete.

A 2003-as *Autonómia-csomagterv* értelmében Székelyföld régió törvényhozói hatáskörei az oktatáspolitikára, oktatási intézmények fenntartására, képzésre, szakképzésre, felnőttképzésre terjednek ki.

A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* értelmében a helyi önkormányzatok hatásköre kiterjed a kultúrára, ezen belül hatáskörébe tartozik a művelődési intézmények, úgy mint múzeumok, könyvtárak, színházak fejlesztése. A regionális önkormányzathoz pedig a vallás.

A *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* értelmében az önkormányzatok törvényhozói hatáskörrel rendelkezik a kultúra, művelődési intézmények tekintetében, végrehajtói hatáskörökkel pedig a kulturális ügyek lebonyolítása, a kulturális és művészeti örökség, valamint intézmények, könyvtárak, médiatékák létesítése és működtetése terén.

Az 1995-ös és 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* a regionális tanács hatáskörébe utalja a művelődést, tudományos örökséget. A megyei szintnek megfelelő székek törvényhozói kompetenciájába esik a történelmi, művészeti és néprajzi értékek védelme, helyi szokások és hagyományok megőrzése, kulturális létesítmények. A széki bizottság végrehajtói hatáskörébe pedig a területi kulturális ügyek igazgatása, kulturális intézmények működtetése; a kulturális örökség, múzeumok, tudományos és kulturális intézmények ellenőrzése és fenntartása.

A 2003-as *Autonómia-csomagterv* értelmében Székelyföld régió törvényhozói hatáskörei kiterjednek a művelődéspolitikára, művelődési intézmények fenntartására.

Az oktatás és a kultúra területe mellett az identitás megőrzésének másik fontos tényezője az anyanyelvű írott és elektronikus sajtó. A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* a helyi önkormányzatok hatáskörébe utalja a tájékoztatást, hírközlést.

A *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* értelmében az önkormányzatok végrehajtói hatáskörökkel rendelkezik a helyi

rádió- és televízió adók alapítása és fenntartása; nyomtatott sajtó támogatása terén.

Az 1995-ös és 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* értelmében a bizottság létrehozhat és fenntarthat saját televízió- és rádióállomásokot, sajtót, minden tömegtájékoztatási eszközt, amely céljainak elérésében segíti.

A 2003-as *Autonómia-csomagterv* értelmében Székelyföld a helyi kommunikációra vonatkozó jogosítványokkal rendelkezik.

A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* a jelenlét és összetartozás szimbólumaira vonatkozóan nem tartalmaz konkrét előírásokat.

A *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* értelmében az önkormányzatok törvényhozói hatáskörökkel rendelkezik az önkormányzat neve, jelképei, kitüntetései, illetve azok használata; ünnepek; műemlékvédelem területén. Végrehajtói hatáskörökkel pedig a kulturális és művészeti örökség terén.

Az 1995-ös és 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* a regionális tanács hatáskörébe utalja a történelmi, művészeti, építészeti, régészeti és tudományos örökség területét érintő rendelkezéseket. A megyei szintnek megfelelő székek törvényhozói kompetenciájába tartozik a települések kétnyelvű elnevezése, történelmi, művészeti és néprajzi értékek védelme, helyi szokások és hagyományok megőrzése.

A 2003-as *Autonómia-csomagterv értelmében* Székelyföld régió törvényhozói hatáskörei magyar és román történelmi emlékhelyek létesítésére, fenntartására.

A *Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről* az előbbieken kiemelt hatáskörök mellett a helyi önkormányzat hatáskörébe utalja szociális kérdésekre, terület- és településfejlesztés, gazdasági tevékenység fejlesztése, lakosság közös szükségleteinek kielégítése, az infrastrukturális hálózat, a kommunális intézmények kiépítése és működése, környezetvédelem, szociális és egészségügyi szükségletek kielégítése, az állampolgárok és az etnikai csoportok jogainak védelme, közrend és a közlekedésbiztonság; szociális szolgáltatások területeit. Regionális szinten pedig a gazdaság és a szociális ügyek, egészségügy; igazságszolgáltatás és közbiztonság, pénzügy, a személyi autonómia és

az öngazgatási autonómia hatáskörébe tartozó egyéb területek szabályozását.

A *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* értelmében az önkormányzatok törvényhozói hatáskörökkel a szociális kérdések, terület és településfejlesztés, gazdasági fejlesztés, közösségi vagyonok kezelése, közösségi intézmények fenntartása, a közösség szociális érdekképviselője, emberi jogok védelme, közrend és közbiztonság szavatolása, az önkormányzat felépítése és működése, helyi költségvetés, zárszámadás, anyagi- és pénzforrások felhasználása, a helyi érdekeltségű köz- és magánvagyon kezelése területén lenne felruházva. Végrehajtói hatáskörökkel pedig a közigazgatási szerkezet; önkormányzati intézmények, helyi testületekre vonatkozó igazgatási funkciók, területfejlesztés, lakásügy, közmunkák, mezőgazdaság szabályozása, erdőgazdálkodás, környezetvédelem, vízgazdálkodás, ásvány- és hévizek hasznosítása, vásárok tartása, gazdaságfejlesztés, turizmus fejlesztése, kézműipar, szociális ellátás, egészségügy, vagyonkezelés, helyi rendőrség tekintetében.

Az 1995-ös és 2003-as *Székelyföld autonómiastatútuma* a következő területeket utalja a regionális tanács hatáskörébe az említettek kivül: szociális kérdések, regionális vagyon kezelése, vállalatok működtetése, a regionális gazdaság irányítása, helyi adók és illetékek, pénzügy, Székelyföld képviselője felőli döntés. Rendelkezhet a regionális és széki hivatalok, első szintű közigazgatási egységek létesítése és azok határainak módosítása, kisajátítások, telekkönyvezés, tűzvédelem, egészségügy, kereskedelmi kamarák szabályzata, gazdasági társaságok, hitelszövetkezetek, vagyonbiztosítás, regionális közszolgáltatás, rendfenntartás és a rendőrséggel való együttműködés, bányák, energiatermelés, helyi érdekeltségű energiafejlesztés és annak hasznosítása, mezőgazdálkodás, erdőgazdálkodás, környezetvédelem, helyi személyforgalom, áruszállítás, társadalmi gondozás területeire kiterjedő határozati jogkörökkel.

A bizottság révén végrehajtói hatásköröket élvez a törvényerejű rendeletek érvényesítése, felügyelete, végrehajtása, testületeinek működtetése, törvények, törvényerejű rendeletek javaslata, hivatali besorolás és előléptetés, regionális közszolgáltatások, közintézmények, állami gazdasági társaságok felügyelete, regionális állami köz- és magánvagyon kezelése, saját gazdasági társaságainak alapí-

tása és működtetése, adóhatósági kompetenciák gyakorlása, költségvetés kidolgozása és végrehajtása, gazdasági fejlesztés, adóügyi, pénzügyi, kereskedelmi politika végrehajtása, hatósági intézmények létrehozása, megszüntetése, közbiztonság, rendőrséggel való együttműködés, helyi hatóságok önállóságának védelme, a régióra vonatkozó nemzetközi szerződések és egyezmények, régiók közti együttműködés.

A megyei szintnek megfelelő székek törvényhozói kompetenciájába a széki hivatalok és személyzetük működési szabályzata, területrendezés és településszervezés, önkormányzati intézmények megszervezése, a helyi önkormányzatok kezdeményezésére települések határainak módosítása, környezetvédelem, közhasználati jog, kézművesség, lakásépítés támogatása, szociális lakások építése, szociális gondozás és népjólét, kereskedelem, helyi vásárok és piacok, területi érdekeltégű ipari termelés, erdőgazdálkodás, erdészeti személyzet, vadászat, vadgazdálkodás, mezőgazdaság, vízgazdálkodás és rendészet, idegenforgalom fejlesztése, legelők, állat- és növényvédelem, egészségvédelem, út-, gáz- és vízhálózat, távközlés, közszállítás, utak, vasutak és kábelszállítás, közszolgáltatás és személyzet, kisajátítás, közmunkák, gazdasági szféra szabályozása, sportolás támogatása tartozik. A széki bizottság végrehajtói hatáskörébe pedig az önkormányzati testületek működtetése; jogszabálytervezetek benyújtása; hivatali besorolás és előléptetés; közszolgáltatások, közintézmények, állami társaságok felügyelete; területi köz- és magánvagyon kezelése; saját gazdasági társaságok alapítása; adóhatósági hatáskörök gyakorlása; saját költségvetés; gazdasági fejlesztés; terület adóügy, pénzügy, kereskedelmi politika; területi hatósági intézmények létrehozása és megszüntetése; közbiztonság védelme, rendőrséggel való együttműködés, a rendőrség helyi parancsnokságainak ellenőrzése; helyi hatóságok önállóságának védelme; a gazdaság felügyelete; környezetvédelem koordinálása; területi vizek; idegenforgalom; szociális gondoskodás; egészségügy.

A 2003-as *Autonómia-csomagterv* értelmében Székelyföld régió törvényhozói hatáskörei egyrészt a régiókat megillető területfejlesztésre és rendezésre, tájvédelemre; gazdasági fejlesztésre; vízgazdálkodásra; bányajogra, bányakitermelésre; szociálpolitikára,

jóléti intézményekre; lakáspolitikára; foglalkoztatáspolitikára; idegenforgalomra, falusi turizmusra; hivatalaira és személyzetére; köztisztviselők kollektív szerződésére; a községhatárookra; tűzoltásra, mentőszolgálatra, katasztrófa-elhárításra; közbiztonságra; regionális közmunkákra; mező és erdőgazdálkodásra; közutakra, közlekedésre, helyi kommunikációra; vadászatra és halászatra; regionális adópolitika kialakítására, adók kivetésére; parlamenti és önkormányzati választások lebonyolítására vonatkozó területekre terjednének ki, másrészt speciális hatásköreire, a magyar és román regionális nemzeti közösségek mellett élő kisebbségek jogainak biztosítására; a magyar és román közösség arányos politikai képviselőtét biztosító törvény kidolgozására vonatkozóan. Kidolgozza és elfogadja a költségvetést, kezeli a régió vagyonát, közszolgáltatásokat hoz létre és ad ki, közintézményeket hozhat létre, társulhat más külföldi vagy romániai közigazgatási egységekkel.

Az önkormányzatok forrásai

Törvénytervezet a nemzeti, etnikai, nyelvi közösségekről és az ezekhez tartozó személyekről, illetve a Memorandum tervezet a Romániai Magyar Nemzeti Közösség belső önrendelkezéséről nem tartalmaz az önkormányzat forrásaira vonatkozó előírásokat.

A *Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről* az állami költségvetési támogatás mellett jogot ad saját bevételekhez, alapítványi támogatásokhoz, romániai és külföldi szervezetek támogatásaira, adományok elfogadására, illetve bármilyen más, jogszabályba nem ütköző források felhasználására. Külföldi szervezetek és magánszemélyek támogatásában egyaránt részesülhetnek

A *Romániai Magyar Nemzeti Közösség Személyi Elvű Autonomiájának Statútuma* az állami költségvetést, saját bevételeket, alapítványi támogatásokat, romániai és külföldi szervezetek támogatásait, adományokat, más, legális bevételeket jelöli meg az önkormányzat forrásaiként.

A *Törvény az etnikai és a nyelvi identitással kapcsolatos jogokról, valamint az etnikai és nyelvi közösségek méltányos és harmonikus rendezéséről* konkrétan az önkormányzatokra vonatkozóan

nem tartalmaz ilyen rendelkezéseket. Csak annyit mond, hogy „*a kormány az állami költségvetésből külön pénzalapot különít el kisebbségvédelmi célokra, ebből a pénzalapból kipótolja a nemzeti kisebbségek oktatási és kulturális intézményeinek működtetésére fordított kiadásokat, elsősorban a kis lélekszámú nemzeti kisebbségek esetében, ha a megfelelő minisztériumok által ezekre fordítható pénzalap nem elég támogatja a nemzeti kisebbségek felekezeti iskoláit*“.

A *Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma* értelmében az önkormányzat forrásainak egyik részét a törvény által az egyes hatóságok számára kijelölt helyi adókból és díjakból befolyó összeg jelenti, a másik részt az állami költségvetésből elkülönített kiegyenlítés adja.

Székelyszék autonómia-statútuma (mindkettő) értelmében a régió forrásait az állam által teljesen vagy részben átengedett adók, állami adók után járó illetékek, állami bevételből való részesedések, saját adók, illetékek, különadók, saját vagyontól származó jövedelmek, adományok, jövedelemadó 50%-a, települési önkormányzati adóknak és illetékeknek 30%-a jelenti. A székek a települési önkormányzatoktól átutalt arányos költségvetési kiegyenlítés, a régió önkormányzata által átutalt állami költségvetési kiegyenlítés és a saját jövedelem felett rendelkeznek.

A *Törvény a személyi elvű önkormányzatokról* az állami költségvetés, alapítványok, romániai és külföldi szervezetek támogatásai, adományok, vállalkozásokból befolyó jövedelmek és más törvényes bevételek formájában írja le a forrásokat.

A *romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma* éves állami költségvetési juttatásokat (demográfiai súlyával arányos), „*az állami szervek által tulajdonba vagy használatba adott vagyontárgyak révén képződő jövedelmet*“, a közösség tagjai által befizetett hozzájárulásokból befolyó összegeket, romániai és külföldi támogatásokat, illetve egyéb legális forrásokat jelöli meg.

Az Autonómia-csomagterv a régióban begyűjtött adók 60%-át bocsátja a regionális önkormányzat rendelkezésére.

A *Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról* értelmében az önkormányzat a helyi, illetve állami

költségvetés, alapítványok, romániai és külföldi szervezetek támogatásai, adományok, saját bevételei, más legális bevételek felől részesül bevételben.

A *Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról* nem tartalmaz az önkormányzat forrásaira vonatkozó előírásokat.

Záró megjegyzések

Minden bizonnyal tanulságos lenne közelebbről megvizsgálni azt a kérdést, hogy a romániai kisebbségek közül miért csak magyar részről léteznek az autonómia igényét megfogalmazó tervezetek, ahogy annak a kérdésnek a felvetését sem tekintem értelmetlennek, hogy a többséghez tartozó, a kisebbségi autonómiát elvileg támogató személyek miért nem dolgoztak ki ilyen jellegű dokumentumokat. Erre vonatkozó véleményemnek itt nem szeretnék hangot adni, mindössze annyit jegyeznek meg, hogy ezek hiányában Romániában a kisebbségi autonómia kérdése gyakorlatilag magyar ügyként tematizálódik a különböző diskurzusokban. Ez azért veszélyes, mert egyszerre akadályozza a probléma egyszerű közpolitikai problémaként való felvetését, a témakör objektív, tudományos vizsgálatát, illetve az ilyen irányú politikai és társadalmi törekvések konfliktusképző potenciálja ebben az esetben sokkal magasabb, mint akkor lenne, ha a közbeszédben megjelenne, hogy a többség részéről és más kisebbségek részéről is léteznek ilyen jellegű elképzelések¹⁵.

A romániai autonómia-diskurzus másik jellemzője, hogy a magyar kisebbség körében az autonómia sokkal inkább célként, mint eszközként jelenik meg. Kevés szó esik arról, hogy milyen kisebbségi jövőképek elengedhetetlen tartozéka. Kevés szó esik arról, hogy az autonóm státusz konkrétan milyen előnyökkel és negatívumokkal jár. A különböző narratívák döntően filozófiai és jogi nyelv-

¹⁵ Létezik például egy, számos román nemzetiségű személy által is aláírt, Románia regionalizálását kérő 2001-es memorandum, az úgynevezett Provincia-memorandum. Szerzői kizárólag a történelmi régiókban gondolkoznak, nem esik szó etnikai vonatkozású autonómiáról. Ennek ellenére fontos lépésnek tekinthető a romániai közgondolkodás unitárius-centralista-nemzetállami fundamentalizmusának megtörése szempontjából.

vezetben kerülnek megfogalmazásra, nagyon ritkán fedezhetőek fel a közgazdaságtani és szociológiai nyelvezet elemei. Ez a tény arra utal, hogy az autonomistáknak nincs végiggondolt, koherens elképzelésük arról, hogy a kisebbségek autonómiához való jogának elfogadtatása esetén mely hatáskörök képezhetik alku tárgyát, és melyek nem, bizonyos konkrét célok szempontjából. Emellett jól mutatja, hogy nincs válasz arra a kérdésre sem, hogy bizonyos egyértelmű célok – mint például a kisebbségi kultúra megőrzéséhez és fenntartásához szükséges intézményhálózat kialakítása és önálló működtetése – mekkora költségvetést tesznek szükségessé, illetve, hogy az milyen forrásokat feltételez, szükség van-e a többség tehervállására. Már csak ez utóbbi tisztázása nélkül is nehéz meghatározni, hogy milyen tárgyalási pozícióban van az érintett kisebbség, illetve, hogy milyen meggyőzési stratégiákat alkalmazhat.

Bibliográfia:

- A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma. [http://www.emnt.org/dokumentumok/szemelyi-magyar_nemzeti_kozosseg_szemelyi_elvu_autonomiajanak_statutuma-csapo.rtf], 2006.06.17.
- A sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma. [http://www.emnt.org/dokumentumok/onkormanyzat-sajatos_statusu_helyi_onkormanyzat_statutuma-csapo.rtf], 2006.06.17.
- Autonomy Statute for the South Tyrol, Raccolta Ufficiale delle Leggi 3136 (1972), No. 670. In Hurst Hannum (szerk.): *Documents on Autonomy and Minority Rights*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993, 462-495.o.
- Autonomy Statute of the Basque Country. In Hurst Hannum (szerk.): *Documents on Autonomy and Minority Rights*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993.
- Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés RMDSZ-platform Memoranduma. Erdélyi Napló, XIV. Évf. 34. szám, 2004. augusztus 24. [http://www.hhrf.org/erdelyinaplo/cikk_nyomtatasi.php?id_cikk=1373], 2006.06.17.
- Bakk Miklós: Kerettörvény a régiókról (Tervezet). Magyar Kisebbség, 2004, IX. évf., 1-2 sz., 236-246. o.
- Bakk Miklós: Székelyföld különleges jogállású régió autonómiájának statútuma. (Tervezet). Magyar Kisebbség, 2004, IX. évf., 1-2 sz., 250-260. o.
- Bakk Miklós: Törvény Székelyföld különleges jogállású régió létrehozásáról (Tervezet). Magyar Kisebbség, 2004, IX. évf., 1-2 sz., 246-249. o.
- Csapó I. József: Memorandum tervezet a Romániai Magyar Nemzeti Közösség belső önrendelkezéséről. In: Dr. Csapó I. József: *Autonómiák és autonómiatörekvések*. H.n., 2003, 262-274.o. Elektronikus változat: www.hunpress.hu/letoltes/AutonomiaKonyvAkt.pdf
- Csapó I. József: Székelyföld Autonómia-Statútuma. Magyar Kisebbség, 1995, I. évf., 2. Sz., 174-200.o. [<http://mk.adatbank.transin>

- dex.ro/index.php3?action=betu&betu=c&co=osszes], 2006.06.01.
- Greenland Home Rule Act, Danish Act No.577 of 29 November 1978. In Hurst Hannum (szerk.): *Documents on Autonomy and Minority Rigths*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993.
- Home Rule Act of the Faroe Islands. [<http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp?o=71&n=1&h=7&d=1037&s=2&str=stor>], 2004.
- La Collectivité Territoriale de Corse. [<http://www.corse.pref.gouv.fr/scripts/display.asp?P=COloi91legis>], 2004.
- Law on Self-governing Ethnic Communities 5. October 1994. [<http://www.minelres.lv/NationalLegislation/Slovenia.html>], 2004.
- Legea Republicii Moldova Nr. 344-XIII din 23 decembrie 1994. Monitorul Oficial, (1995.01.14), 3-4 sz., I.o. [<http://www.monitoruloficial.md>] 2005.05.12.
- Modified text of the Constitution of the “Trentino - Alto Adige” Region and the Provinces of Trento and Bolzano. In Hurst Hannum (szerk.): *Documents on Autonomy and Minority Rigths*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993.
- Önkormányzati törvény Aland számára. In: Bárdi Nándor–Dippold Péter (szerk.): i.m., 24-54.o.
- RMDSZ: Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről. Magyar Kisebbség, IV. évf. (1997) 1-2. sz., <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=6&cikk=M970129.HTM>.
- Székelyföld autonómia statutuma. [http://www.emnt.org/dokumentumok/teruleti-szekelyfold_autonomia_statutuma-sznt.doc], 2006.06.01.
- Szilágyi N. Sándor: *Mi egy más: Közéleti írások*, Kalota Könyvkiadó, Kolozsvár, 2003. Online változat: <http://adatbank.transindex.ro/konyvek/miegymas/401-466.pdf>.

Szilágyi N. Sándor: Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmónikus együttéléséről. *Korunk*, 1994, 3 sz. 131-158. o.

Szócs Géza: Törvénytervezet a nemzeti, etnikai, nyelvi közösségekről és az ezekhez tartozó személyekről. In: *Magyar Kisebbség*, III. évf. (1997) 1-2. sz., <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=lsz&lacid=6>

The Law on Cultural Autonomy for National Minorities. [http://www.einst.ee/factsheets/cult_auton.htm], 2004.08.23.

* * *

Bakk Miklós: Az autonómia-tervek két szakasza Erdélyben 1989 után. *Magyar Kisebbség*, 2004, 1-2 sz. 39-60.o. Digitális változat.

Bárdi Nándor–Dippold Péter (szerk.): *Az Aland-szigetek önkormányzata*. Teleki László Alapítvány Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, Budapest, 1994.

Bayer József: A politikatudomány alapjai. Napvilág Kiadó, Budapest, é.n.

Bódi Ferenc: *A települési önkormányzatok érdekérvényesítése a területpolitikában*. Ph.D. értekezés, Budapest, 2001, pdf formátum.

Brunner, Georg Küpper, Herbert: European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In Kinga Gál (ed.): *Minority Governance in Europe*. Local Government and Public Service Reform Initiative, Budapest, 2002.

Csapó I. József: *Autonómiák és autonómiatörekvések*. Szerző kiadása, h.n., 2003.

Gerencsér Balázs–Juhász Albin: *A kisebbségi autonómia*. Budapest, 2001, 18 o., (pdf formátum).

Hannum, Hurst (szerk.): *Documents on Autonomy and Minority Rights*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht-Boston-London, 1993.

Hannum, Hurst: *Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination. The Accomodation of Conflicting Rights*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, é.n.

Romániai népszámlási adatok 2002. [<http://nepszamlalas.adatbank.transindex.ro/?szo=n%E9psz%E1ml%E1%E1s>]

Salat Levente: Autonómiák évadja Erdélyben. Krónika, VI. évf., 6. sz., 2004.01.10-11. Online változat: <http://erdely.ma/autonomia.php?id=4108&autoid=9362&year=2004&month=01&day=11&what=archivum>. Ehhez adódik a cikk megjelenése óta közétett két tervezet.

Függelék

	Tervezet	Koncepció	Autonómia alanya	Formája	Altípusa	A regionális hatalom struktúrája	Etnikai elem
1.	Nemzetiségi törvénytervezet-csomag (1991, Szócs Géza)		kisebbség	Személyi elvű			
2.	Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről (1993, Csapó József)	1. magyar nemzeti közösség	kisebbség	Személyi elvű			
		2. helyi önkormányzati autonómiák	Kisebbségek által többségben lakott település	Kombinált*	Közigazgatási rendszerbe illeszkedő.		
		3. regionális önkormányzati autonómiák	Kisebbségek által többségben lakott települések társulása	Területi elvű	Közigazgatási rendszerbe nem illeszkedő.	Törvényhozó testületi rendszer	Nemzeti kisebbségi rezsím
3.	Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről (1993, RMDSZ-SZKT)	1. autonóm közösség	Kisebbség	Személyi elvű			
		2. sajátos státusú helyi önkormányzatok	Kisebbségek által többségben lakott települések	Kombinált*	Közigazgatási rendszerbe illeszkedő.		
		3. regionális autonómia	Kisebbségek által többségben lakott települések társulása	Területi elvű	Közigazgatási rendszerbe nem illeszkedő		Nemzeti kisebbségi rezsím
4.	Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről (1994, Szilágyi N. Sándor)		Kisebbség	Személyi elvű			
5.	Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma (1994, Csapó József)		Kisebbségek által többségben lakott települések	Kombinált*	Közigazgatási rendszerbe illeszkedő		
6.	Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma (1994, Csapó József)		Kisebbség	Személyi elvű			
7.	A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma (1995, RMDSZ ÜE Politikai Főosztálya, Bodó Barna-Szász Alpár Zoltán-Bakk Miklós)		Kisebbség	Személyi elvű			
8.	Törvénytervezet a személyi elvű önkormányzatokról (1995, Bakk Miklós)		Kisebbség	Személyi elvű			
9.	Székelyföld autonómiastatútuma (1995, Csapó József)		Történelmi régió	Területi elvű	Közigazgatási rendszerbe nem illeszkedő	Részleges törvényhozó testületi rendszer	Nemzeti kisebbségi rezsím
10.	Székelyföld autonómiastatútuma (2003, Székely Nemzeti Tanács)		Történelmi régió	Területi elvű	Közigazgatási rendszerbe nem illeszkedő	Részleges törvényhozó testületi rendszer	Nemzeti kisebbségi rezsím

	Tervezet	Koncepció	Autonómia alanya	Formája	Altípusa	A regionális hatalom struktúrája	Etnikai elem
11.	Autonómia-csoportterv, (2003, szakértői csoport, koordinátora Bakk Miklós)	1. régió	Történelmi régió	Területi elvű	Közigazgatási rendszerbe illeszkedő	Törvényhozó testületi rendszer	Többségi rezsím
		2. különleges jogállású régió	Történelmi régió	Területi elvű	Közigazgatási rendszerbe illeszkedő	Törvényhozó testületi rendszer	Többnemzetiségű rezsím
12.	Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról (2004, Bakk Miklós)		Kisebbség	Személyi elvű			
13.	Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról (2005, RMDSZ)		Kisebbség	Személyi elvű			

* Ezen elképzelések esetében a jog alanya végső soron egy közigazgatási egység, de csakis az, amelyben a kisebbség létszáma meghaladja az 50%-ot.